

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.
Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,
ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Iskolai évet megnyitó imádság.

(1912 szeptember 9. a nagytemplomban).

Előfohász.

Szent, szent, szent a te neved, örökké-
valóság nagy Ura, dicsőség királya fön-
n a magas mennyben! Szentség, dicsőség, légyen tisztés-
ség a te nagy nevednek, mi Atyánk, Istenünk!
Mi bejöttünk nagy örömmel áldani tégedet e
templomodban, örök Világosság! Hallgasd, óh,
hallgasd meg gyermekeid fohászát, akik ez órá-
ban te elibed állunk s lelki igazságban áldozunk
te néked buzgó imádsággal.

Itt vagy te közöttünk, hallod szavainkat,
látod szívünket. Ha igaznak látod, felelj szava-
inkra, szeresd meg szívünket s mondd, óh,
mondd minekünk: én fiaim vagytok. Ámen.

Imádság.

*Kész a mi szívünk, óh, Isten, éneklünk és
dicséretet mondunk te néked; ne hallgass hát te,
te, mi dicséretünknek Istene! Emlékezzél meg mi-
rőlünk a te jóvoltodért, mellyel vagy a te népedhez;
látogass meg minket a te segítségével. Állandó a
te széked öröktől fogva, öröktől fogva vagy te, ki
magadat világossággal, mintegy öllözettel körül-
velted és kiterjesztetted az eget, mintegy kárpitot.
Juttass nekünk, nagy Isten, a te világosságod-
ból, fogadj minket kebeledre s legyen kedves a mi
beszédünk te néked, hogy örvendezhessünk a te
kegyelmi jóságod áldásaiban. Hatalmadnak fé-
lelmében, gyöngeségeink élő tudatában nézünk
a te orcádnak fényességére s föltekintvén rád,
Atyánkra, mi, a múltó lét elmúló gyermekei,
tégedet, mint a végéremehetetlen örökkévalóság
Istenét imádunk.*

Áldások Istene, áldásodat kérni jövünk a
szent helyre, hogy meghajtva fejünket, alázat-

tal kérjünk: fogd meg a kezünket, emeld föl
lelkünket s imádó érzéssel töltsd meg a szívün-
ket, hogy nevedben kezdjük el s abban folytas-
suk majd ezen új esztendő, melynek első
reggelére a te nagy jóságod, imé, fölvirrasztott
bennünket.

Legyen áldás és dicséret a te szent neved-
nek, hogy pihenést adtál mi nekünk s közelebb
múlt hónapokban s enyhe nyugalomban vissza-
adtad erőnket a most ismét előlkezdődő mun-
kára. Fiaink jórésztét a szülei othonnak édes
melegében melengetéd, Urunk, de célt tűzve
elibük, visszahoztad őket ismét szellemi anyjok-
nak, nagy főiskolánknak kebelére, hogy, aka-
ratod szerint, az egyengesse ismét előttük az
utat távoli célok elérhetésére. Te állj, Atyánk,
mint tengerek partján a fényszóró torony, te
állj, Atyánk, védelmére a feléd igyekvőknek s
ha viharzó tengeren megyen is át útunk, te
parancsolj szent fiad szavával a háborgó hul-
lámoknak, hogy ne törjék ki kezünkből a kor-
mánynak rúdját, ha országod javai felé hajó-
zunk.

Országod javai közül a világosságot keresi
ez a te sereged, mely itt s ez órában egybe-
gyülekezett, mi Urunk és Atyánk! Sugárzó
ívekben vezesd, nagy Istenünk, a fénylő vilá-
gosság tündöklő napját lelkünknek az egén s
állass tábort angyalaid seregével körülötünk,
hogy ne juthasson be közénk a sötétségnek
gonosz hatalma, ne vegyen rajtunk erőt a kísér-
tésnek fejedelme, mely elszakítva bennünket
tőled, a világosság örök forrásától, lent hagyjon
a sötétségnek kietlen homályában. És ha hálát
mondunk te néked a kegyelemért, hogy e
reggelen, mint egy hegyen építeit magas város-
ban, újra felgyújtod ősi főiskolánkban a tábori
tűzet, hogy melegedjünk annál: kérünk is, a te,
harcra készülő katonáid kérnek, lobogtassad
annak a lángját szent szerelmed fuvallatával,
hogy el ne aléljanak erőink, de sőt küzdve-

küzdven, lássunk kegyelmedből a sötétség hatalmasai fölött fényes diadalokat aratott, új és új örömeket adó szép napokat.

Adj ez új iskolai esztendőben is erőt és kitartást tanítóknak, tanítványoknak; adj, jó Isten, sikert a munkáinknak, áldást szent törekvéseinkre. Adjad, hogy mint a terhes felhőkből életadó eső csöppjei hullanak a száraz avarokra, adjad, hogy a tanítók szavaiból tápláló, termékenyítő gondolatok szálljanak át a tanulók lelki világának földébe s drága tenyészetben keljenek ki abból a hit, az igazság és a tiszta tudomány édes gyümölcsökkel kínáló plántái. És ha a szülőknek vágyó reménykedése, szintén csak te reád tekint ez órában, mi Urunk, óh, teljesítsd be gyermekeik haladásában vágyaikat s nagy hatalmad erejével váltsd valóra reménységeiket.

Áldunk téged jóságodért, hogy főiskolánkat megőrizted, hosszú évszázadok küzdelmeiben, nagy és dicsőséges hivatása munkáinak elvégzésére; hogy gazdag gyümölcsöket termelt veteményes kertjévé tetted azt egyházunknak és e szép hazában világosság forrásává sok nemzedékeken keresztül. És ha talán közelivé tetted már az időt, mikor azt az eddiginél még magasabbra emeli akaratom szava, a jóknak buzgalma és a nemzet tanácsának szándéka: akkor is, óh, Isten, te légy egyedül annak az új hegyekre is épülő várnak az Istene, parancsoló Ura, hogy ne jusson be abba sötét hitetlenség, de maradjon az meg régi alapjain és ha te Istenünk erős vár vagy nekünk, benned vetett hitünk erős köveiből építsd meg nekünk a teljes tudomány erős sziklavárát.

Áldunk tégedet, jóságos Istenünk, hogy egyházunkat is megőrizte a te kegyelmed akaratára hosszú századoknak nehéz viharáiban s kérjünk istápolod abban az idők végéig szent fiadnak tudományát, tartsd benne ébren Szentlelked világosító, életet adó erejét. Egyházkerületünket, annak vezéreit és vezetettjeit vezesd kies mezőknek útjain, hogy vegyen új lakozást és maradjon erőben közöttünk a szeretet és a hit napjának sugara árásszanak bennünk folyton megújuló édes reménységet a te országod igazainak győzedelemmel való kivívására.

Áldunk tégedet, nagy Isten, azért is, hogy több mint egy ezeréven át, annyi baj és szenvedés árjában, hazánkat, szép magyar hazánkat is megtartottad nekünk. Óh, ne engedd azt, Urunk, gyászos pártviszályok, nehéz szenvedelmek sötét hatalmai által szerieszéttépetni;

adj e nemzet tanácsa tagjainak szívébe egymást megérteni akaró szeretetnek lelkét; áldd meg ősz királyát békességes uralkodással, hogy alattvalóinak egyetértésében lássa koronája fényét, trónja dicsőségét ragyogón kimeíszve. És e szép hazában áldd meg a te kegyelmed összes javaival e várost is, melyben nekünk lakozást adtál, hogy legyen ez, mint mindig volt, istápoló óra a népnek, a jónak és a szent-igaznak. Áldd meg külső és belső előljáróit nagy szereteted szerint s tedd, hogy a csöndesség és a jó békesség édes szeretetben csókolgassák egymást kőfalai között.

Atyánk, mi Istenünk, hitben, lélekben és igazságban imádkoztunk hozzád; itt voltál közöttünk, hallottál bennünket: óh, hallgass is meg minket, — erre kérünk szent Fiadért, a mi megváltó Jézusunkért. Ámen.

Mi Atyánk stb.

Megáldás.

Nincsen nekünk rajtad kívül más Istenünk, mindenható Felség! Tégedet imádni, tégedet áldani, tőled kérni áldást: ez a mi örömünk; lelkünk szent öröme. És ha ezt tettük most, ha virágzó ifjak ajkairól hozzád zengő halleluja bizva-bízó hangja szállt föl a magasba: tudjuk, Atyánk, hogy te meghallgattál minket; légy hát áldva tőlünk, szent, szent, szent Istenünk! Ámen.

Debrecen, 1912. szept. 1.

Csiky Lajos.

A keresztyénség előállása.¹

Rektori székfoglaló, tartotta 1912 szeptember 9-én a debreceni főiskolában **Dr. Lencz Géza.**

Az újabb theologiai irodalom legtöbbet foglalkozik a keresztyénség előállásának kérdésével. Megjegyzem, a kérdés reám nézve vallásfilozófiai, melynek apologetikus feladata a keresztyénség előállítására vonatkozó lehetetlen hypothesisekkel szemben annak egyedül álló voltát, tehát páratlanságát, hasonlíthatlanságát, más vallásból le nem vezethetőségét kimutatni. Önként érthető, hogy ezzel egyúttal szupranaturális eredetét is bizonyítanánk annak, mert hiszen a történeti érvek bizonyossága csak idáig érhet el; ami azon túl van, a hit tárgyát képezi. Ezt az eredetiséget és önállóságot pedig különösen két irányban kell megvédelmezni. Első sorban az u. n. panorientalista (Varga Zs.-nél összehasonlító vallástörténeti) iskolával szemben, mely a keresztyénségnek a nagy

¹ Hason című értekezés alapján.

keleti vallásokkal, babyloni, persa vagy indiai vallással való összefüggését hangsúlyozza; de a példán felbuzdulva több, részben a theol. iskolákon kívül álló tudós aztán odáig megy, hogy a keresztyénségtől minden eredetiséget s alapítójától a létezését megtagadja. Másod sorban fel kell szólalnunk az u. n. liberális theologia álláspontja ellen, mely nem az analógiákra fekteti a fősúlyt, bárha elfogadja azokat, hanem a keresztyénségnek csak valami eredeti, sok esetben célzatosan kontemplált magvát tételez fel s ami azzal ellentétben áll, azt kritikai eljárás útján kiválasztja, betoldásnak minősíti. Ezen támadások ellenében röviden előadom ellenérveimet először az evangyéliomi történetekre, másodsor a keresztyéntanokra, harmadszor a Megváltó személyére vonatkozólag.

I.

Bauer Brunó kezdeményét egész sora a hypotheziseknek újította fel az elmúlt évtizedben, melyek a keresztyénséget Krisztus nélkül akarják megmagyarázni. Természetesen itt csak a tipikus jelenségekről szólunk.

Első ezek között Kalthoff Albert brémai evangélikus lelkész kísérlete. A keresztyénséget ő a hatalmas római birodalom rabszolgamozgalmaival hozza összeköttetésbe; csak fikció az evangyéliomoknak Palesztinában szerepeltetése s költött azok hőse, a Názáreti Jézus is. Származott pedig ez a költemény, valamint az egész mozgalom vallásos színezetű gyanánt feltüntetése a zsidó messzianizmussal való összekapcsolódás folytán. A kor proletármozgalmainak legkiválóbb melegágyai ugyanis az u. n. thiazoszok, pogány vallásos társulatok és a zsidó zsinagógák voltak s az itt összeverődött alsóbb néposztály fejlesztette aztán ki azt az új, teljesen kommunisztikus alapon nyugvó társulást, melynek thiazikus formái a pogány, zsinagógális formái pedig a zsidó keresztyén gyülekezeteket alkották. Jézus élete az Attisz isten mythosának átalakítása s socialis tartalommal megtöltése, ki tudvalevőleg a meghaló és feltámadó természetet ábrázolta. Jézus személyében összefoly annak a sok ezer mártyrnak története, kik rabszolgamozgalmak közben megfeszítették, kivégeztettek, tehát magának a gyülekezetnek sorsát ábrázolja az, mely halálból életre megy át. Kalthoff eme szociális irányának újabb követői még ha feltételezik is a történelmi Jézus létezését, teljesen jelentéktelen az reájuk nézve. A szocialista Kautsky például „egy nagy organizator“, „lázádo főnököt“ lát benne, kinek életéből később a rebellis vonásokat törölték. Maurenbrecher Miksa múlt évben megjelent műve pedig egyfelől Jézusban valami exaltált alakot lát, ki a megjövendőlt Messiás és messiási ország hirteleni,

csodás megjelenését várta; más felől maguk a tanítványok is eksztatikus látomásoknak lettek áldozataivá, midőn Krisztust, mint feltámadottat kezdték hirdetni s róla, mint a Messiásról tettek bizonyosságot.

Az elmondottakra egyelőre csak annyit jegyzek meg, hogy olyan proletármozgalom organizált létrejövetelének s fentmaradásának ellene mondana első sorban maga a római állam, mely tudvalevőleg rabszolga gazdálkodásra volt berendezve s azt meg nem tűrte volna; de ellene mondana maga a keresztyénség is, mert, eltekintve a Cselekedetek könyvének eldöntetlen adataitól, Jézus predikációiba kommunisztikus törekvést belevinni bizonyára nem lehet. De meg egy ilyen hatalmas mozgalmat, mint amilyennek fenti rajzolatik, hogyan datálták volna Palesztinába, kinek jutott volna eszébe ott keresni költött személyben a kiindulást? S amennyiben valami jelentéktelen egyén létezését mégis felveszik, maga a Jézus élete marad megfejthetlen talány. Merészség kell hozzá, Jézust nagy organizatornak tenni meg, mikor épen organizált mozgalmat nem akart; a jelenkori proletármozgalmak analógiája szolgál itt alapul. S exaltált egyéneknek, pláne, ha tévedésük csakhamar kitűnik, csak kevesekre szokott hatása lenni, világmozgalmat megindítani nem képesek. A keresztyénség előállításának ilyen megfejtése sokkal nagyobb nehézségekbe ütközik, mint az evangyéliomi történetekkel bizonyított, még hozzá alapot nélkülöző.

Az asszyriologus Jensen Péter meg a babyloni Gilgames eposzszal veti össze Jézus életét, de kísérlete annyira önkényes, hogy bővebben foglalkozni vele nem tartom érdemesnek. Rátérek inkább azokra a hypothezisekre, melyek az evangyéliomi történeteket különböző népeknél feltalálható mythoszokra vezetik vissza. Az angol Robertson azon alapon, mert az ószövetségben ugyanazon népek elűzése egyik helyt Józsuének (Józs. 24, 11), kinek neve a Jézus névvel azonos, másik helyt pedig az Ur angyalának (Ex 23, 20 kv) tulajdoníttatik, mind két személyt mythikusnak nyilvánította s ugyanezt állította az ószövetség több személyéről, valamint Jézus szüleiről Máriáról és Józsefről is. Az amerikai matematika professzor Smith pedig a keresztyénség előtti Krisztus létezéséről írt fejtegetést. Csel. 18, 24 kvben ugyanis egy Apollós nevű emberről van szó, ki csak a ker. János keresztségét ismerte s mégis Jézusról egészen jól volt informálva, bizonyosan, mert ez utóbbi egy már meglevő istennév lehetett. Ezt az istennevet aztán állítólagos, keresztyénség előtti iratokban is megtalálta s ugyanilyen mythikus jelzést fejez ki a Názáreti melléknév is, mert hasonló helységnév történetileg be nem bizonyítható. Ilyen alapon újabban Drews Arthur professzor tagadott meg Jézustól min-

den történeti létezését, kinek állítólagos életéből nagyon kevés marad még megfejtetlenül, Drews maga azt részben indiai mythoszokból igyekszik lehozni. Különösen a születés, szenvedés és feltámadás ellen fordult a tudósok támadása. Az elsőt mythologikus hősök születésével vetik össze; a halálra és feltámadásra vonatkozólag az emberáldozatoknak, mint vallásos szertartásoknak egész sorát hozták fel, melyekben a részletekig menő analogiákat, így az áldozatnak kigúnyolását, királyi ruhába öltöztetését, keresztre feszítését találták, amely áldozatok különféle természetmythológiákkal (Attisz, Adonisz, Tammuz, Ozirisz) állanak összefüggésben. A harmadnapos feltámadás pedig megfelel annak a három és fél hónapnak, amely a legrövidebb téli naptól a természet felébredéséig eltelik. Mellette nyilatkoznak ezen teoriák mellett sokan, kik különben Jézus történeti létezését vitatják. Így Gunkel azon ütközik meg, hogy Jézus feltámadása épen azon a szentséges vasárnapon történt, amikor a nap a téli éjszakából felébred. Hát vajjon a meghalt isten, t. i. a babyloni Marduk feltámadásának nem a tavaszi napéjgyenlőség volt-e a napja? És ez esetben a kérdésnek a keleti feltámadásnappal összeesése a keresztyén kölcsönzés mellett bizonyít. Ámde, ha a feltámadás dátuma át van véve, akkor maga az előterjesztés is kétségtelenül kölcsönzött. Ezt az állítást aztán Fiebig olyan mythikus vonások kiemelésével igyekszik megerősíteni, mint a nap elsötétülése, vagy az angyal-jelenések.

Cáfolatunk az előadottakra következő. A keresztyénség előtti Krisztus bizonyosságára felhozott szentírási helyek nem tartalmazzak bizonyítást. Józsué törzsistenek létezésére semminemű nyom nincs, Apollon pedig azok közé a János tanítványok közé tartozhatott előbb, kik Jézust nem akarták elfogadni, bárha ismerték. Egyéb történeti bizonyosságok jóval a Krisztus utániak, tehát már keresztyén alkotások; Názáret falu létezése pedig számunkra az evangéliumokban egészen jól van garantálva. Épígy nincs sem etymologiai, sem történeti bizonyosság a többi mythikus személy elfogadására. Ami meg Jézus életében az analogiák keresését illeti, az nem történhetik teljesen önkényűleg, pl. indiai analogiát keresni képesség, mikor a 19-ik századig senki India vallási titkaiba be nem hatolt. Mythikus vonások létezését a születés és halál leírásánál tagadni nem akarunk, azonban ezek magát a történeti eseményt meg nem dönthetik. Azok a mythologiai születéstörténetek tulajdonképeni parallelát nem alkotnak, de nem lehet semmi nemű összefüggést találni Jézus halála s a felhozott áldozatok között sem, ilyen mythosz a zsidó nép körében Krisztus korában nem létezett. Különben magok az evangéliomírók is nem mythoszt, hanem

valóságot akarnak megírni, életrajzokra hivatkoznak, pontos helyrajzi adatokat, a törvényszéki tárgyalás leírását stb. közlik, hogyan lehet-e hát olyan mythosra gondolni, amilyen ősi, homályos korban szokott keletkezni? Ami meg a feltámadás ünnepeit illeti, hát még az sem bizonyos a kifejezés homályos volta miatt Zimmern szerint, hogy volt-e Marduknak feltámadási ünnepe, vagy csak felkelést, kivonulást kell alatta érteni. Továbbá elmellőzve itt a három és fél és harmad nappal való önkényes kombinációt, a páskha ünnep s a tavaszi éjnapéjgyenlőség nem is egy időbe estek, úgy hogy a páskha utáni vasárnap megünneplésére a zsidóknál semmi ok nem volt, amint hogy nem is ünnepezték. A keresztyénségből való magyarázat pedig önként következik. Fel kell tenni, hogy Jézus egyszer csakugyan felment Jeruzsálemba, a páskha ünnepre. A pénteki törvényszéki tárgyalás, megfeszítés s eltemetés ellen semmi nehézség nem hozható fel, amikor a szent asszonyok a szombat miatt az ünnepélyes temetést vasárnap akarták végrehajtani. Íme, hogyan magyarázza önmagát az események láncolata, amikor a vasárnap is könnyen lehetett Jézus feltámadásával kapcsolatban ünneppé s méltán megillette azt a *καριακή ημέρα* elnevezés.

Egyéb hypothesiseket, mint amilyen pl. a mindent, még Pál személyét is mythizáló zsidó filozófus Lublinszkyé, ki zsidó gnosztikus mozgalmakkal hozza összeköttetésbe a keresztyénséget, itt most mellőzök, hanem rátérek Jézus tanai eredetiségének bizonyítására. Ez lesz annak is leghathatósabb cáfolata, hogy a keresztyénség előállása, valamint mythologikus képzetektől nem, úgy gnosztikus tanokból sem vezethető le. (Folyt. köv.)

Dr. Baltazár Dezső püspök beszéde a rektori székfoglaló után.

Távol levő elnöktársam, a főgondnok úr Ő méltósága nevében is hálásan köszönöm a nagytiszteletű Rektor úr megtisztelő üdvözlését és jókívánatait mindkettőnk nevében ugyanolyan jókívánásokkal viszonzom.

Vajha fogantját adná Isten a jókívánásoknak, hogy lenne elegendő erőnk szilárdan haladni a kötelességek súlya alatt, mellyel minden napnak az ő elég szorgalmatossága reánk nehezül; lenne elegendő arravalóságunk megoldani a nagy feladatokat, úgy, amint anyaszentegyházunk igazi érdeke és tiszta lelkiismeretünk parancsolják; lenne elegendő bölcsességünk kicsinyekben és nagyokban megtalálni az Isten szerint való irányt; lenne elég türelemünk és szeretetünk kiegyenlíteni és kibékíteni minden hasonlásokat és különbözőségeket, melyeknek szükség ugyan lenniök,

de csak azért, hogy azok legyőzésében annál inkább megláttassék a szeretet és békesség ereje.

Hogy ez az óhajítás most az imádság szent intenzitásával szakad fel a lelkekből, annak oka főiskolánk korszakos válsága, melynek lebonyolítása ennek a tanévnek a számlájára íratott. Főiskolánknak egyetemmé átfejlődése, az átengedendő értékek és nyelendő ellenszolgálatok helyes megszabása, az új korszak processusának megindítása, a történelmi folytonosság minél szorosabb megtartása, a köz- és személyi érdekek megfelelő, igazságos kiegyenlítése és kielégítése: a súlyos feladatok valóban óriási tömegével állanak előttünk. A nehéz köteleességek eme nagy mennyisége dacára, mégis azt kell kívánnunk, hogy azok megoldása lehető legrövidebb időre szoríttassék és ne menjen át a következő tanévre.

Az elvben elhatározott dolgok foganatosítása előtti idő a maga feszültségével soha sem alkalmas arra, hogy biztosítsa a nyugodt munka folytonosságának feltételeit. Különösen áll ez az igazság a nevelés és tanítás területére, ahol a függés, átmenet, bizonytalanság pszichológiai hatásai legérzékenyebben érvényesülnek: állván a nevelés és tanítás lényege is, formája is lelkeknek lelkekre való hatásában.

Mi igyekezni fogunk rajta, hogy az átmeneti idő minél rövidebb legyen. Viszont a mélyen tisztelt tanárkarokat arra kérjük, a nemes tanuló ifjúságot arra intjük, hogy magukat az átmenet káros hatása alul kiszabadítva, minél fényesebb tanítási és tanulási eredménnyel tegyék reá főiskolánk klasszikus korszakára a záró követ. Adjon az Isten ehhez mindnyájoknak kegyelmet és erőt, békességet és minden áldásokat.

A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején.

(Folytatás.)

XI.

Ha a külmissió a pogányok megtérítését, a keresztyén egyház részére való megnyerését jelenti: úgy a belmissió alatt nem érthetünk mást, mint azt a lelkészi ténykedést, pásztori működést, amely a már meglévő keresztyéneket akarja szorosabban hozzákapcsolni az anyaszentegyházhoz. Indifferens egyháztagokból lelkes híveket, szunnyadozó keresztyénekből éber embereket akar alkotni a belmissió, amelynek oly szerepe volna, mint a tűznek a hideg vér felmelegítésénél. Egyet azonban sohasem tudtam megérteni a belmisszió tulbuzgó h veinél, azt, hogy ez alá a név alá miért foglalják ők csupán csak a különleges lelkészi ténykedéseket: ifjúsági egyesü-

letek, bibliai olvasóköri, jótékonyági intézetek vezetését, egyháztagek látogatását. Egy lelkész, aki bár az eddigi csapáson halad is, de a lelkészi funkciókat intenzíve, a körülmények helyes mérlegelésével éber gonddal végzi, ha az Úr igéit nem is viszi ki a piacra, hanem úgy a templomban, mint saját életében mindenképpen meglegedésére hirdeti, egyházának anyagi dolgait rendben tartja s a világi közügyek intézésében tudását, tekintélyét latba veti, azt kérdezem, hogy az ilyen lelkész nem belmissziói ténykedést visz-e véghez, nem követ-e el mindent híveinek összetartására?

A belmisszió terén a másik tévedés az általánosítás, vagyis az a balhiedelem, hogy minden magyar református egyházban megvalósíthatók a külföldi belmissziói munkálkodások. Nézzünk már egyszer komolyan szemébe annak a kérdésnek, hogy tulajdonképpen minő belmissziói működést fejthet ki egy magyar református lelkész? Mindenek előtt előre kell bocsátanom, hogy itt átlag falusi kisebb vagy nagyobb népességű gyülekezetéről lehet szó. Nagyvárosi gyülekezeteink nekünk alig vannak, ami pedig a foglalkozást illeti, az egy fővárost, Budapestet kivéve, úgyszólván valamennyi gyülekezetünk tagjai földműveléssel foglalkoznak. Milyen más egy földművesnek a lelkülete, mint egy iparosnak, vagy egy gyári munkásnak! A földműves a szabadban, a természet ölen él; foglalkozásának változatossága nem szül lelkében unalmat, fásultságot; az időjárás kedvező vagy kedvezőtlen volta, a bő vagy szűk termés jobban megismerteti, közelebb hozza őt a felsőbb természeti erőkhöz s az ezek felett álló világalkotóhoz, mint a kalapács kattogása, a gépek zakatolása, a foglalkozás sablonszerűsége az iparost, a gyári munkást. A földműveléssel való foglalkozás sohasem ölheti ki a vallásosságot úgy az emberekből, mint az ipar. És a két különböző foglalkozás mily különböző erkölcsiséget hoz létre! Volt alkalmam megfigyelni a magyar alföld földműveléssel foglalkozó népének s a külföld nagyvárosi lakosságának az erkölcsit. Amit e téren Berlinben, Hamburgban, Drezdában stb. tapasztaltam, joggal kelthette bennem azt a jóleső meggyőződést, hogy a mi magyar református híveink általában erkölcsileg nem züllöttek s felette állanak e tekintetben a külföld munkás népének. Ami magyar földműveseink az egész napi munka után korán nyugovóra térnek s idejük sínesen az elromlásra, míg a nagyváros iparos népére a bűnök órái az est beálltával kezdődnek. A belmisszió tehát e két ellentétes világnézettel bíró népnél nem lehet ugyanaz.

A belmisszió a mi magyar református népünknel három téren mozoghat: a vallás, a művelődés és az anyagi előrehaladás terén. A vallásosság ébresz-

tésére a belmissiónak egyik munkája: a betegek látogatása. Háládatos tér, amelyet a lelkész tekintet nélkül nem hagyhat. Alig van vasárnap, hogy templomainkban betegekért ne könyörögjünk s így a lelkész tudhatja, hogy ki, vagy kik a súlyos betegek a gyülekezetben. Azért ezen betegek felkeresése, azoknak vigasztalása, amennyiben az idő engedi, legyen kötelessége a lelkésznek. Hiszen a hozzátartozóknál az a tudat, hogy a lelkész sok elfoglaltatása közepett is időt szakít magának kedves betegök meglátogatására, nagy mértékben növeli az egyházhoz való ragaszkodást. Benyitni egy beteg napszámos egyszerű szobájába, avagy valamely előkelőbb díszes hajlékába, — résztvenni a betegért aggódók aggodalmában, — lelkési kötelesség, nemes cselekedet. De a betegeknél való látogatásnál soha se lépjen túlságosan előtérbe a lelkész, mert hiszen akkor a látogatás nélkülözi a melegséget, a testvéri, a baráti szeretetet. Mint a család őszintén érdeklődő barátja jelenjen meg itt a lelkész, ne kenetteljes szavakkal ajkain, amelyek csak a halál hideg borzalmát érzetik a beteg ágya körül, de megnyugvást nem fakaszthatnak senkinek a lelkében. Én legalább, ha meglátogatok egy-egy beteget, odaülök egy székre a beteg ágya mellé s kérdezősködöm betegségéről, elbeszélgetek a család tagjaival. A vallásosabb kedélyű betegnél, különösen, ha vasárnap látogatom meg, felolvassok egy-egy bibliai szakaszt. Különösen alkalmas erre Jakab levelének V. része, ahol a betegekért való könyörgésről van szó. Az úrvacsorát a betegek nálunk csak akkor kérik, amikor a templomban is kiosztatik. Ekkor se kezdje a betegnél a lelkész a látogatást mindjárt az úrvacsoraosztással, hanem barátságos beszélgetéssel előzze azt meg, viszont az úrvacsoraosztás után se távozzék el azonnal onnan. Szóval a betegek látogatásából mindenkor az tűnjék ki, hogy a keresztyén testvér látogatja meg a szenvedő keresztyén testvért. A betegek látogatását illetőleg eszembe jut itt egy eset. Egy nyári délután a lelkészlaktól elég távol eső utcán meglátogattam egy olyan beteg nőt, akit az orvosok menthetetlennek mondtak. Családja tagjai, kivéven egy kis leányt, künt a mezőn dolgoztak. Új dolog lévén akkor nálunk a betegek látogatása, a beteg nőt rendkívül meglepte megjelene sem. Lassanként azonban látható volt arcán a nyugalom a vigasztaló szavak hallattára s nagyon köszönte látogatásomat. Multak az idők. Egyszer egy egészséges arcú nő jelent meg irodámban s kérdezte tőlem, emlékszem-e reá. Annyi emberrel lévén dolgom, bizony nemmel kellett felelnem. „Én vagyok az az asszony, akit a tiszteletes uram ekkor és ekkor meglátogatott. Elhatároztam, hogy mihelyt teljesen felépülök betegségemből, legelőször a tiszteletes urat látogatom meg s megköszönöm

hogy betegségemben felkeresett“. Ezekben az egyszerű szavakban bő jutalmat kaptam a fáradozásért, amellyel látogatásom járt.

Ha a megpróbáltatásoknak, a betegségnek napjában felkeressük híveinket, nem árt, ha meglátogatjuk őket az örömök idején is. Majd lejjebb szólok arról a lelkési látogatásról, amelyre különösebb alkalom nincsen. Itt az a kérdés, hogy a családi örömök legnagyobbikján, a lakodalmon részt vehet-e a lelkész. Ha Jézust ott látjuk tanítványaival együtt a kámenyegzőn, ahol nem csupán kegyes beszédek hanem bor és bizonyára a zene hangjai mellett szórakoztak az emberek, — nem tudom belátni, hogy a lelkész miért ne jelenhetne meg egy-egy menyegzőn, nem valamennyin, hiszen mindenüvé nem hívják, de meg ideje sem volna annyi helyen megjelenni. A lelkész jelenléte ünnepélyesebbé teszi azt a menyegzőt s a vacsora vagy ebéd előtt és után egy rövid ima elmondása, az új pár boldogságára mondott bibliai szellemű felköszöntőbeszéd az örömnepély is vallásos színezettel vonja be. Mi, a segédlelkészek, úgy osztjuk be télen, hogy rendszeren egy pár előkelőbb s egy pár szegényebb családot látogatunk meg a lakodalom idején s töltünk el egy pár órát a gazdagok felkeresése és a szegények elhanyagolása helyett. Ily lakodalmi látogatásoknál visszatetszést szül, s könnyen azt a gondolatot keltené fel, hogy a lelkész csak a gazdagok s nem egyszermind a szegények lelkésze.

Minden ok nélkül való látogatását az egyes családoknak, nem tartom helyén valónak. Tudniuk kell, hogy a mi földművelő népünk meglehetősen zárt között s szívét, lelkét csak ünnepélyes alkalmakkal nyitja meg. Korán kél, korán fekszik s reggeltől estig dolgozik. Nyáron hétköznap nincsen is ideje a lelkész fogadására, vasárnap pedig a lelkész nem a reá látogatások tevésére. Télen a lelkész van, különösen nagyobb gyülekezetekben, túlságosan igénybe véve egész nap. Az estét pedig mindenki szeretné meg kötelessége is családjá körében tölteni. Micsé célja is volna ennek a házalásnak? Becsületes, tisztességes családoknál a vallásosság ébresztgetése felesleges, mert úgyis meg van; kiválasztása a kevésbé vallásos családoknak s azok meglátogatása nem egyé mint pellengére való állítás, amely könnyen a lelkész visszautasítását vonná maga után. De meg ismernünk kell a mi népünk felfogását. Ő előkészület nélkül nem tudja kellőképen fogadni a lelkészt. Zavartul jön s magaviseletével azt mutatja ki, hogy hivatalos illetlen vendég a lelkész, nem várták, nem számoltak reá. Egyes különös esetektől eltekintve csak akkor látogasson el a lelkész a családokhoz, ha hívják. Jézus is azért látogatta meg Zakeust, mert ő kívánta őt látni.

Dr. Veress István.

A liturgiáról.

E cím alatt négy cikk jelent meg e lap hasábjain Sípos József lelkész társam tollából, melyekben e nagyfontosságú kérdésre akarja terelni azoknak figyelmét, kik a közelgő zsinat nagy alkotásai között ismét magukra fogják öltetni a felelősség érzetének nagy súlyát.

Zsinat! zsinat! Ez az a nagy határkő, mely egyházi életünket 10 éves cyclusokra osztja.

Ugy vagyunk ezzel is, mint az egyszeri ember volt életének különböző szakaszaival.

Ifjúkora telve volt botlásokkal, tévedésekkel s mikor lekiismerete felzuduló szózata mardosta, ezen szavakkal vigasztalta magát: „Ej, hát előttem a munkásság férfikora, mikor majd mindent kipótlok és jóvá teszek“.

De a készülődéssel, tervezéssel úgy eltelték a napok, hogy egyszerre csak ott állott az öreg kor határán, anélkül, hogy botlásai közül csak egyet is jóvá tett volna; sőt újakkal pótolta azokat.

De a szív és lélek lecsendesítésének kigyója, az önmentegedődzés újra ajkára adta a megnyugvásnak szavait: „Már meg nincs időm semmire, oda bízom magamat az Isten kegyelmére...“

Tíz évtől tíz évig biztatgatjuk mi is magunkat, hogy az elhibázott dolgok az új zsinaton majd jóvá fognak tétetni, míg egyszer csak arra ébredünk, hogy kezeink között az új alkotás és mi, nem tehetvén egyebet, rá hajtjuk fejünket, hogy újabb 10 évig újra álmodozunk édes álmokat, — ébredés nélkül...

Mert bizony zsinataink alkotásai még mindig messze állanak attól a ponttól, honnan a minden téren való megnyugvás szórja alá világitó és melengető sugarait.

Hogy egyebet ne mondjak, emlékezzünk csak vissza a közelben lefolyt nánási papválasztásra.

Bizony, ott úgy szembe kerültek egymással a zsinat alkotta ingadozó, homályos paragrafusok, hogy igaz lelke szerint senki sem foglalhatott állást...

No meg itt van épen a szóban forgó tárgy, a liturgia!

Hiszen a lelkészi hivatás fenségessége, méltósága, az élet minden más körén való túlelmeledettsége itt csúcsosodik ki s a glóriát ez teszi fel reá.

Az életnek ravasz kigyóként tekergődő, lenyűgöző körülményei, terhei, megpróbáltatásai, melyek a mai nehéz időkben Istennek szolgáját is úgy megostromolják: lesiklanak rólunk; elfelejtjük őket, mint liturgus.

Ezt és sok más okokat tekintve, nagyon is méltó a Sípos tisztárs úr feljajdulása azért, hogy egyházi szerveink sisakja, a zsinat, egy hanggal sem emléke-

kezik meg róla eddigi, illetve a legközelebbi alkotásiban.

De másrészt meg jól is van ez így.

Hiszen e végtelen fontosságú kérdés, annyi tapintatot, olyan bölcs alapozást és körültekintést, az ország különböző részein, különböző körülmények közt élő gyülekezeteink, hitéleti sajátosságainak olyan megfontoltsággal való összeegyeztetését kívánja meg, mely csak hosszú idő egyedül erre szentelt munkásságának lehet jól megérett gyümölcse.

Már pedig azok a nagyjaink, akik ott ülnek az alkotások nagy termében: közéleti működésük terén minden oldalról úgy le vannak nyugózva, hogy magukat e nagy kérdésnek nem szentelhetik olyan mértékben, mint azt az ügy nagy és súlyos volta megkívánná.

E tekintetben alkotni kellene az ország összes kerületeit felölelő bizottságot, mely a zsinat megkezdését előzőleg, már évekkal előbb megkezdene, egyedül csak e kérdésre irányuló működését.

És e működésnél, — szerintem, — két dolog lehet irányadó. Egyik az, hogy az Isten lélekben és igazságban imálandó; a másik pedig, hogy e Krisztusi rendelés, — hol a viszonyok és körülmények a legégetőbben megkívánják, — állíttassék be a haladó kor követelményei közé.

Mind a két irányadó elvnek szélsőségig vivése csak egy tehetetlenségre kárhóztató páncélt teremtene, mely igen sok esetben csak bénításra szolgálna a liturgusnak.

Én a Sípos lelkész társam közölt tervezetét alapul elfogadandónak tartom s itt annak csak azon pontjaira térek ki, melyek az én véleményemmel nem egyeznek.

I. rész.

A vasárnap délelőtti istenítisztelet 10-ik pontjában, a bezáró éneknél, cikkiró törölni kívánja a kántoroknak, az egyházi beszédre való ráénekklését.

Én, ellenkezőleg, nagyon is meghagyandónak tartom azt.

Mert ha igaz, pedig cikkiró szerint is igaz, hogy az istenítisztelet egész menetének, egy emelkedő hegyhez kell hasonlítania, melynek csúcsát az egyházi beszéd képezi: úgy e csúcson az elmélyedt lelket nem lehet mindjárt magára hagyni, hanem épen a predikáció tárgyát magában foglaló ének által kell megengedhetővé tenni, hogy azokat a nagy gondolatokat, melyeket a liturgus a hallgatóba mintegy bele suggerált, a lélek, az éneklésben, mintegy maga is kiöntse, kibuzogja.

Hiszen, ha cikkiró szerint, a 3-ik pont alatti főéneknek, elő kell készíteni az egyházi beszéd tárgyára, úgy, — szerintem, — a bezáró éneknek meg kell zárni a tárgyat.

tésére a belmissiónak egyik munkája: a betegek látogatása. Háládatos tér, amelyet a lelkész tekintet nélkül nem hagyhat. Alig van vasárnap, hogy templomainkban betegekért ne könyörögjünk s így a lelkész tudhatja, hogy ki, vagy kik a súlyos betegek a gyülekezetben. Azért ezen betegek felkeresése, azoknak vigasztalása, amennyiben az idő engedi, legyen kötelessége a lelkésznek. Hiszen a hozzátartozóknál az a tudat, hogy a lelkész sok elfoglaltatása közepett is időt szakít magának kedves betegök meglátogatására, nagy mértékben növeli az egyházhoz való ragaszkodást. Benyitni egy beteg napszámos egyszerű szobájába, avagy valamely előkelőbb díszes hajlékába, — résztvenni a betegért aggódók aggodalmában, — lelkési kötelesség, nemes cselekedet. De a betegeknel való látogatásnál soha se lépjen túlságosan előtérbe a lelkész, mert hiszen akkor a látogatás nélkülözi a melegséget, a testvéri, a baráti szeretetet. Mint a család őszintén érdeklődő barátja jelenjen meg itt a lelkész, ne kenetteljes szavakkal ajkain, amelyek csak a halál hideg borzalmát érzetik a beteg ágya körül, de megnyugvást nem fakaszthatnak senkinek a lelkében. Én legalább, ha meglátogatok egy-egy beteget, odaülök egy székre a beteg ágya mellé s kérdezősködöm betegségéről, elbeszélgetek a család tagjaival. A vallásosabb kedélyű betegnél, különösen, ha vasárnap látogatom meg, felolvassok egy-egy bibliai szakaszt. Különösen alkalmas erre Jakab levelének V. része, ahol a betegekért való könyörgésről van szó. Az úrvacsorát a betegek nálunk csak akkor kérik, amikor a templomban is kiosztatik. Ekkor se kezdje a betegnél a lelkész a látogatást mindjárt az úrvacsoraszóval, hanem barátságos beszélgetéssel előzze azt meg, viszont az úrvacsoraszó után se távozzék el azonnal onnan. Szóval a betegek látogatásából mindenkor az tűnjék ki, hogy a keresztyén testvér látogatja meg a szenvedő keresztyén testvért. A betegek látogatását illetőleg eszembe jut itt egy eset. Egy nyári délután a lelkészlaktól elég távol eső utcán meglátogattam egy olyan beteg nőt, akit az orvosok menthetetlennek mondtak. Családja tagjai, kivéven egy kis leányt, künt a mezőn dolgoztak. Új dolog lévén akkor nálunk a betegek látogatása, a beteg nőt rendkívül meglepte megjelenésem. Lassanként azonban látható volt arcán a nyugalom a vigasztaló szavak hallattára s nagyon köszönte látogatásomat. Multak az idők. Egyszer egy egészséges arcú nő jelent meg irodámban s kérdezte tőlem, emlékszem-e reá. Annyi emberrel lévén dolgozom, bizony nemmel kellett felelnem. „Én vagyok az az asszony, akit a tiszteletes uram ekkor és ekkor meglátogatott. Elhatároztam, hogy mihelyt teljesen felépülök betegségemből, legelőször a tiszteletes urat látogatom meg s megköszönöm

hogy betegségemben felkeresett“. Ezekben az egyszerű szavakban bő jutalmat kaptam a fáradozásért, amellyel látogatásom járt.

Ha a megpróbáltatásoknak, a betegségnek napjainban felkeressük hiveinket, nem árt, ha meglátogatjuk őket az örömök idején is. Majd lejjebb szólok arról a lelkési látogatásról, amelyre különösebb alkalom nincsen. Itt az a kérdés, hogy a családi örömök legnagyobbikján, a lakodalmon részt vehet-e a lelkész. Ha Jézust ott látjuk tanítványaival együtt a kánai menyegzőn, ahol nem csupán kegyes beszédek, hanem bor és bizonyára a zene hangjai mellett is szórakoztak az emberek, — nem tudom belátni, hogy a lelkész miért ne jelenhetne meg egy-egy menyegzőn, nem valamennyin, hiszen mindenüvé nem is hívják, de meg ideje sem volna annyi helyen megjeleni. A lelkész jelenléte ünnepélyesebbé teszi azt a menyegzőt s a vacsora vagy ebéd előtt és után egy rövid ima elmondása, az új pár boldogságára mondott bibliai szellemű felköszöntőbeszéd az örömmünnepélyt is vallásos színezettel vonja be. Mi, a segédlelkészemmel, úgy osztjuk be télen, hogy rendszeren egy pár előkelőbb s egy pár szegényebb családot látogatunk meg a lakodalom idején s töltünk el egy pár órát. A gazdagok felkeresése és a szegények elhanyagolása ily lakodalmi látogatásoknál visszatetszést szülne s könnyen azt a gondolatot keltené fel, hogy a lelkész csak a gazdagok s nem egyszersmind a szegények lelkésze.

Minden ok nélkül való látogatását az egyes családoknak, nem tartom helyén valónak. Tudnunk kell, hogy a mi földművelő népünk meglehetősen zárkózott s szívet, lelkét csak ünnepélyes alkalmakkor nyitja meg. Korán kél, korán fekszik s reggeltől estig dolgozik. Nyáron hétköznap nincsen is ideje a lelkész fogadására, vasárnap pedig a lelkész nem ér reá látogatások tevésére. Télen a lelkész van, különösen nagyobb gyülekezetekben, túlságosan igénybe véve egész nap. Az estét pedig mindenki szereti, de meg kötelessége is családja körében tölteni. Mi célja is volna ennek a házalásnak? Becsületes, tisztességes családoknál a vallásosság ébresztgetése felesleges, mert úgyis meg van; kiválasztása a kevésbé vallásos családoknak s azok meglátogatása nem egyéb, mint pellengére való állítás, amely könnyen a lelkész visszautasítását vonná maga után. De meg ismernünk kell a mi népünk felfogását. Ő előkészület nélkül nem tudja kellőképen fogadni a lelkészt. Zavarba jön s magaviseletével azt mutatja ki, hogy hivatlan, kelleetlen vendég a lelkész, nem várták, nem számítottak reá. Egyes különös esetektől eltekintve csak akkor látogasson el a lelkész a családokhoz, ha hívják. Jézus is azért látogatta meg Zakeust, mert ez kívánta őt látni.

Dr. Veress István.

A liturgiáról.

E cím alatt négy cikk jelent meg e lap hasábjain Sípos József lelkész társam tollából, melyekben e nagyfontosságú kérdésre akarja terelni azoknak figyelmét, kik a közelgő zsinat nagy alkotásai között ismét magukra fogják öltetni a felelősség érzetének nagy súlyát.

Zsinat! zsinat! Ez az a nagy határkő, mely egyházi életünket 10 éves cyclusokra osztja.

Ugy vagyunk ezzel is, mint az egyszeri ember volt életének különböző szakaszaival.

Ifjúkora telve volt botlásokkal, tévedésekkel s mikor lekiismerete felzuduló szózata mardosta, ezen szavakkal vigasztalta magát: „Ej, hát előttem a munkásság férfikora, mikor majd mindent kipótólok és jóvá teszek“.

De a készülődéssel, tervezgetéssel úgy eltelték a napok, hogy egyszerre csak ott állott az öreg kor határán, anélkül, hogy botlásai közül csak egyet is jóvá tett volna; sőt újakkal pótolta azokat.

De a szív és lélek lecsendesítésének kígyója, az önmentegedődzés újra ajkára adta a megnyugvásnak szavait: „Már meg nincs időm semmire, oda bízom magamat az Isten kegyelmére...“

Tíz évtől tíz évig biztatgatjuk mi is magunkat, hogy az elhibázott dolgok az új zsinaton majd jóvá fognak tétetni, míg egyszer csak arra ébredünk, hogy kezeink között az új alkotás és mi, nem tehetvén egyebet, rá hajtjuk fejünket, hogy újabb 10 évig újra álmodozzunk édes álmokat, — ébredés nélkül...

Mert bizony zsinataink alkotásai még mindig messze állanak attól a ponttól, honnan a minden téren való megnyugvás szórja alá világitó és melengető sugarait.

Hogy egyebet ne mondjak, emlékezzünk csak vissza a közelben lefolyt nánási papválasztásra.

Bizony, ott úgy szembe kerültek egymással a zsinat alkotta ingadozó, homályos paragrafusok, hogy igaz lelke szerint senki sem foglalhatott állást...

No meg itt van épen a szóban forgó tárgy, a liturgia!

Hiszen a lelkészi hivatás fenségessége, méltósága, az élet minden más körén való tülemkedettsége itt csúcsosodik ki s a glóriát ez teszi fel reá.

Az életnek ravasz kígyóként tekergődző, lenyűgöző körülményei, terhei, megpróbáltatásai, melyek a mai nehéz időkben Istennek szolgáját is úgy megostromolják: lesiklanak rólunk; elfelejtjük őket, mint liturgus.

Ezt és sok más okokat tekintve, nagyon is méltó a Sípos tisztárs úr feljajdulása azért, hogy egyházi szerveink sisakja, a zsinat, egy hanggal sem emlék-

kezik meg róla eddigi, illetve a legközelebbi alkotásai-ban.

De másrészt meg jól is van ez így.

Hiszen e végtelen fontosságú kérdés, annyi tapintatot, olyan bölcs alapozást és körültekintést, az ország különböző részein, különböző körülmények közt élő gyülekezeteink, hitéleti sajátosságainak olyan megfontoltsággal való összeegyeztetését kívánja meg, mely csak hosszú idő egyedül erre szentelt munkásságának lehet jól megérett gyümölcse.

Már pedig azok a nagyjaink, akik ott ülnek az alkotások nagy termében: közéleti működésük terén minden oldalról úgy le vannak nyugózva, hogy magukat e nagy kérdésnek nem szentelhetik olyan mértékben, mint azt az ügy nagy és súlyos volta megkívánná.

E tekintetben alkotni kellene az ország összes kerületeit felölelő bizottságot, mely a zsinat megkezdését előzőleg, már évekket előbb megkezdene, egyedül csak e kérdésre irányuló működését.

És e működésnél, — szerintem, — két dolog lehet irányadó. Egyik az, hogy az Isten lélekben és igazságban imádandó; a másik pedig, hogy e Krisztusi rendelés, — hol a viszonyok és körülmények a legégetőbben megkívánják, — állíttassék be a haladó kor követelményei közé.

Mind a két irányadó elvnek szélsőségig vivése csak egy tehetetlenségre kárhóztató páncélt teremtene, mely igen sok esetben csak bénításra szolgálna a liturgusnak.

Én a Sípos lelkész társam közölt tervezetét alapul elfogadandónak tartom s itt annak csak azon pontjaira térek ki, melyek az én véleményemmel nem egyeznek.

I. rész.

A vasárnap délelőtti istenítisztelet 10-ik pontjában, a bezáró éneknél, cikkíró törölni kívánja a kántoroknak, az egyházi beszédre való ráéneklését.

Én, ellenkezőleg, nagyon is meghagyandónak tartom azt.

Mert ha igaz, pedig cikkíró szerint is igaz, hogy az istenítisztelet egész menetének, egy emelkedő hegyhez kell hasonlítani, melynek csúcsát az egyházi beszéd képezi: úgy e csúcson az elmélyedt lelket nem lehet mindjárt magára hagyni, hanem épen a predikáció tárgyát magában foglaló ének által kell megengedhetővé tenni, hogy azokat a nagy gondolatokat, melyeket a liturgus a hallgatóba mintegy bele suggerált, a lélek, az éneklésben, mintegy maga is kiöntse, kibuzogja.

Hiszen, ha cikkíró szerint, a 3-ik pont alatti főéneknek, elő kell készíteni az egyházi beszéd tárgyára, úgy, — szerintem, — a bezáró éneknek meg kell zárni a tárgyat.

Egy általános tartalmú bezáró ének, igen könnyen megengedi a léleknek a szertecsapongást; míg az egyházi beszéd tárgyához simuló ének végig leköti azt.

Legalább én így tapasztaltam...

A templomi szészékből való *hirdeléseket* és az *énekkarok* szereplését én nem szorítanám korlátok közé.

Az előbbi, egyes dolgokban, úgy oda nőtt a hívek lelkéhez; az utóbbi, kívánt alkalmakkor, úgy felemeli az áhitatot, hogy azoknak a gyülekezettől való elvétele, nagyobb rázkódtatást vonna maga után.

A vasárnap délutáni istenisztelet alkalmával a *biblia és káté magyarázat* vasárnaponkénti felváltását nem helyeslem.

Szerintem itt is az egységre, az összefüggésre kell törekedni, ami csak úgy érhető el, ha a káté végig való magyarázása után veszünk fel egy bibliai könyvet, vagy egy nagyobb, egységes bibliai részt.

Avagy megfordítva.

Ellenkező esetben, — kivált alacsonyabb műveltségű gyülekezetben, — a széttagoltság miatt, a kívánt építő eredmény nem érhető el.

Ahhoz, hogy a vasárnapi és köznapi isteniszteleteket mindig *palástosan* végezze a lelkész, még hozzá tennem, hogy bárhol és bármely időben végzendő egyházi functió csak *palástosan* végezhető.

Papjaink közül sokan, bizonyos idegenkedéssel viseltetnek a palásttal szemben s szeretnek, mihelyt csak lehet, szabadulni attól.

Láttam már temetésről hazatérő papot, karján vivén palástját.

Láttam egy izben, a debreceni nagytemplomban, a papszékben egy lelkészt palást nélkül ülni istenisztelet keretében. (Természetesen, nem ő volt a fungens.)

Nagyjaink temetésein, beiktatásain, igen gyakran, harmada a papságnak, palást nélkül jelenik meg. Szerintem, — nem jól van ez.

Lám, a katolikus hívek, még az utcai sokadalomban is tisztelettel húzódnak félre, ha *reverendás papjukat* jönni látják.

Ha mi ezt a közéletben nem tehetjük is, de legalább tegyük meg ott, hol erre nemcsak módunk van, hanem ahol köteleztetünk is, hivatásunknál fogva erre...

II. rész.

A *keresztség* kiszolgáltatásánál, cikkiró, jónak látná a hivatalosan formulázott agenda használatát, mivel visszás dolognak tartja, a különféle viszonyokhoz alkalmazott ágendákat.

Én azt vallom, hogy a haladó idővel nekünk is haladni kell.

A világosság fiaihoz nem illik a maradiság.

Már pedig híveink, — még kisebb gyülekezeteinkben is, — ma már megkívánják, hogy a megszokott hivatalos szólamok, bizonyos bevonásokkal bővítettessenek.

A katolikus templomokban, hol napról-napra ugyanazon misézések folynak, a hívek állandóan jönnek-mennek, kifejezvéen mintegy, hogy a lemorzolt szertartás nem érdekli őket, hanem Istenhez önmagukban felbocsátott imájuk után felesleges számokra a templom falai közt való tartózkodás.

Ide jutunk mi is, ha szertartásainkat szellemileg is, előírás szerint visszük véghez.

Az sem állhat meg, hogy a sákramentomok, így a keresztség is, csak a templom falai között szolgáltatók ki.

Hiszen akkor rácaffolunk a nagy Mesterre, aki szerint Istenünk mindenütt ott van, hol az ő nevében gyűlnék össze.

Maga Krisztus Urunk sohasem kereste a helyet és időt, amidőn a lelkiekre szükségeseket véghezvitte.

Még az éjszakát is felhasználta, hogy Nikodéus lelkét táplálja.

Magát, a keresztség sákramentomát is, a nagy természet szabad ölen szerezte s hogy nem helyhez kötötten, mutatja a szereztetési szavak eleje: „Elemvén...”

Nem szabad felejtenünk azt sem, hogy a felszabadított érzelmek mai szabad korában a keresztséget gyermekeikkel felvételni nem kötelesek a szülők; és a keresztség kiszolgáltatásának megszorítása igen könnyen a keresztséggel való élés elkerülését vonná maga után.

Különben maga Kálvin így szól: „Egyébként annak, hogy az, aki megkereszteltetik, egészen alámerítettetik-e és pedig háromszor, vagy egyszer, vajjon csak meghintetik-e a rája öntött vízzel, igen csekély jelentősége van; hanem ennek a különböző vidékek szerint szabadnak kell lennie az egyházakra nézve.”

Ebből én világosan igazolva látom abbéli felfogásomat, hogy a keresztség sákramentoma nem helyhez kötötten; nem is meghatározott formula szerint, hanem a szereztetési igék s az ahhoz fűzött magyarázatok alkalmazásával bárhol és bármely helyen kiszolgáltató.

Ellenkező esetben, babonás, kivált gör. kath. lakosság körében, a lelkész tudta nélkül, a szülésznő is megkereszteli még a református gyermeket is, minthogy nagyon sokszor volt már erre eset.

Azt megkívánni a lelkésztől, hogy midőn rendkívüli esetben, vagy ha határozott kívánságra háznál, rokonai vagy baráti körben keresztel, a maga érzelmeit vallásos keretben bele ne illeszthesse a szertartási hivatalos igék mellé: egyenesen képtelenség.

Nem lesz a beszédnek ez a része, — mint amitől cikkiró fél, — pohárköszöntőhöz hasonló, ha azt a lelkész, mindig mint lelkész s nem mint, vendég mondja.

Ezt pedig minden lelkészről fel kell tenni ...

Véleményem az *úrvacsoránál* is az, ami a keresztségnél.

Hogy az *úrvacsoraosztási* beszédben csak a Krisztus váltság-haláláról lehessen beszélni, egyébről pedig nem, — ezt kivihetetlen és lenyűgöző körülménynek tartom.

Hiszen azok a magasztos igazságok, melyek az *úrvacsoraosztási* napok eseményeiből és történeteiből felénk sugároznak, összekötve az *úrvacsora* jelentőségével, a legfenségesebb egészet alkotják.

Az *úrvacsoraosztási* napok kimagasló eseményeiről mitsem szólni az *úrvacsoraosztás* keretében: ez bizonyos fokú merev hidegséget vonna a kettő közé.

Hogy a betegeknek csak a rendes *úrvacsoraosztási* alkalmakkor lehessen csak feladni: ezt ismét kivihetetlennek tartom.

Először is Krisztus egyetlen szóval nem tilt el ettől.

Másodszor, Kálvin világosan azt mondja, hogy „minél gyakrabban éljenek vele a keresztyének mindnyájan és hogy minél gyakrabban megújítsák Krisztus szenvedéseinek emlékezetét!...“

Harmadszor annak keresztül vitele igen sok helyen valóságos lelki forradalmat idézne elő s bizony-bizony igen sok lelket, sőt családot elhidegitene tőlünk.

És én, a legnagyobb visszaélésnek tartanám részünkről, hogy akkor, midőn egy szenvedésekkel vívódó lélek úgy érzi, hogy a Krisztus váltság-haláláról való megemlékezés mintegy közelebb viszi őtet a Megváltóhoz: az *úrvacsora* kiszolgáltatását megtagadnók.

Hiszen, — csak a jó Isten tudná megmondani, — hogy hány eset lehet, — midőn a szenvedések ágyán hánykódó lelke előtt feltűnik vétkeinek sokasága s ott a fájdalmas babiloni vizének partján szomjúhozza a lélek azt a Jézust, ki nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek volt orvosa, mind testi, mind lelki értelemben.

Természetes, hogy a betegeknel történő *úrvacsoraosztásnál* a legnagyobb mértékben vigyázni kell arra, hogy az még halvány gondolatát se kelthesse fel a katolikus „áldozás“-nak...

A kenyeret és bort megáldó irra kihagyandó volna, mert az egyes rajongóknál könnyen a katolikus átváltozásra emlékeztetne.

Kálvin nem is használta ezt.

Végül a „Hiszitek-é“ kezdetű három kérdés új alakba volna átöntendő.

III. rész.

A *konfirmáció* idejéül lelkésztársam október hó 31-ét ajánlja.

Ámde itt is tekintetbe kell venni a kényszerítő körülményeket, ha azok nem illenek is a lényeghez.

Tudvalevő, hogy még nagyobb egyházaink leg többjében is, a 12 évet betöltöttek, a *konfirmáció* után háttal fordítanak az iskolának.

E szempontot figyelmen kívül nem hagyhatjuk addig, míg iskoláink a mi kezeinkben lesznek.

Ezért is, de meg azért is, mert a mindenekre elégséges Szentlélek ereje, e megható szertartásnál, minden más alkalomnál jobban érzeteli közellétét: legalkalmasabbnak tartom erre Pünköszt ünnepét.

Úgy természetes, hogy Áldozócsütörtökön volna a *konfirmáció*, Pünkösztben pedig a *konfirmáltak* részesítettnek az *úrvacsorában*.

A *házasságkötés* szertartásához ez alkalommal bővebben nem szólok.

De jónak látom itt felemlíteni azt, amit a mult évben egy nagy alföldi gyülekezet egyik presbytere mondott előttem, körülbelül ezen szavakkal: „Én úgy tartanám jónak, tiszteletes uram, ha az esküvői közönség helyet foglalna a templomban; a lelkész egy alkalmi beszédet mondana a szószékről; utána pedig imádkoznék az új párért. Az eskü elmaradna mert higgye meg, tiszteletes úr, de sok hamis eskü hangzik el ebben az érdekhajhászó világban s ez által veszít a szertartás jelentőségéből“...

Ímé, egyszerű ember önálló gondolkozása.

Bizony, sok igaz van benne.

A *temetésnél* lelkésztársam meghatározott, állandó sorrendet kíván; de bármennyire megokoltnak látom is ezt a sorrend elé bocsátott fejtegetésével, el nem fogadhatom.

E tekintetben meghatározott korlátok közé szorítani, épen a mai féktelenül csapongó kor embereinek akaratát és vágyát: az egyházi temetések apadására vezetne.

Ezt pedig nem akarhatjuk.

Egy előkelő állású halott családja el sem tudja másként képzelni szeretnének végtisztességtételét, mint imával s orációval.

Egy jómódu polgár meg át nem adná halottját a sírnak addig, míg textusos prédikáció nem hangzik el felette.

És így tovább, tovább, a végletekig, de amely ellen tenni, azt hiszem, nem lehet.

Különben is különösnek tartanám, hogy a fájdalomtól megtört szív óhaja elé oda tartanók a rideg §. visszaútitását.

Hiszen elég már az, hogy igen sok helyen a búbanatnak valósággal skálázni kell a sokféle fajta stólák közötti válogatásban...

Ímé, ezek azok az észrevételek, melyeket lelkész-társam liturgia-tervezete, mint egyéni véleményemet, bensőmből kiváltott.

És hogy ezekben igen sok helyen nagy befolyást engedek a kor kívánalmainak, híveink óhajainak és saját felfogásomnak, ezt tettem azért, mert én a liturgia terén teljes szabadságot követelnék, a hitbeli korlátok megtartásával.

Ugyanis a liturgiát tartom annak a térnek, hol az Istenségnek kiszakított szikrája, a lélek, ihletet nyerve a Szentlélek erejétől, szárnyat ölt és visz, von, ragad önkéntelenül szíveket, lelkeket oda, hol a menny lakói ama felséges királyi trónus elé és körül letelepednek.

És a magasztos pillanatoknak ezeket az ihletelt, de szabadon jövő megnyilatkozásait, melyek már nem egy fásult, rideg, hitetlen lelket tettek érzővé és hívővé, — meghatározott formák és §-ok által megkötni, szárnyaszegetté tenni: végeredményében nem vezetne máshová, mint arra a pontra, hol a liturgus lélek nélküli automatává tétetik...

„Csak a Krisztust”: legyen a liturgiában a jelszó, de a lélek szárnyainak meg és lekötözése nélkül.

Szükséges volna tehát, hogy a zsinat körültekintő, mélyreható, gondos tanulmány után megjelölne az alapelveket, a fő módozatokat, anélkül, hogy a lényegget, a benső tartalmat, mitől a kívánatos eredmény függ: korlátok közé szorítaná és §-ok által megölné.

Hiszen a minden téren maradi és zárkózott katolikus egyház is megérezte már a haladó kor frissítő szellőjének érintését.

Bizonyítja a görög kath. magyar püspökség felállítására, valamint a nagyszámú ünnepek csökkentésének tervezete...

A múlt emlékeihez, a nemzeti hagyományokhoz merevül ragaszkodó; lélek nélküli szertartásait göröcsösen féltő zsidó vallás zárkózott épületét is megdöngette már a kor haladása és hatalmas rést ütött rajta a neolog irányzattal...

Bizony, ezeket látva, mi sem zárkozhatunk el a kor és haladás kívánalmaitól; mi, kik a haladás fáklyavivőjének szeretjük magunkat tartani, a felvilágosodottság, a szellem és a lélek terén.

Nyírmártonfalva, 1912 szeptember 5.

Ajtay Jenő,
ref. lelkész.

A tiszántúli ref. egyházkerület püspökétől.

5034—1912. szám.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi július 16-án 100,000. szám alatt kelt intézkedése szerint, az 1876. évi XXVIII. t.-c. 3. §-ában nyert

felhatalmazása alapján és az 1912. évi államköltségvetés indokolása értelmében az állami felügyeletet akként akarja újra szervezni, hogy az iskolák beléletének ellenőrzését és működési eredményeinek fokozását a kir. tanfelügyelői székhelyen kívül eső közegeknek a szó szoros értelmében vett iskolalátogatóknak kívánja feladatává tenni olyképp, hogy a tanítói pályán jártasságot szerzett kiválóbb egyének az iskolák kisebb csoportjának felügyeletére alkalmaztassanak s a kir. tanfelügyelő csakis az ő jelentéseiki alapján mutatkozó szükséghez képest s egyébként előforduló helyszíni tárgyalások alkalmából teljesítsen kiszállást. Ezzel nem csupán az iskolák közvetlen felügyeletét véli intenzívebbé, az iskolalátogatója hasznosabbá tehetni, de biztosít hatón a szoros értelemben vett tanügyi adminisztráció megfelelő ellátását is. A tanfelügyelői iskolalátogatói intézmény az 1912. évi költségvetés keretében az 1912. évi szeptember 1-től kezdve lép életbe.

Ez intézmény életbe léptetésével a miniszter úr az 1876. évi 28. t.-c. 3. §-a azon helyes rendelkezésének akar érvényt szerezni, hogy 1—1 tankerület iskolái minél sűrűbben látogattassanak meg és pedig oly egyén által, ki az iskolák beléletének javításával s tökéletesítésével tüzetesen és komolyan foglalkozhat. Különös súlyt kíván helyezni a miniszter úr arra, hogy az iskolalátogatói állások oly egyénekkel töltesenek be, kik, mint tanítók, hosszabb, kitűnő szolgálattal igazolnak, így tehát iskolalátogatói megbízást bármely jellegű iskola tanítója nyerhet, ezért, azt hiszem, hogy a netán más jellegű iskola tanítójának látogatói működése iskoláinkban bizalommal fogadható s felekezeti szempontból nem kelthet aggályt. Méltóztassék azért egyházmegyéje iskolaszékeit (tanítóit) erről tájékoztatni s értesíteni, hogy az iskolalátogatókat az 1868. évi 38. t.-c. 14. §-a alapján a miniszter úr feljogosította a felekezeti népiskolák látogatására s azokban a népoktatási törvények végrehajtása felől meggyőződés szerzésére.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1912 szeptember hó 3.

Dr. Baltazár Dezső
püspök.

Szeptember 8. Gacsályon.

Szomorú, borongós őszi reggel volt... fázósan, lehangoltan, majdnem szótlanul szállingóztak az emberek. Vaj lesz-e e napnak sugára, fénye, melege... vajjon e fázós alakok átmelegesznek-e? ?

De hát hol is vagyunk? A gacsályi vasút állomáson! Ünneppel készül e szomorú napon, hajlékot épített a gacsályi gyülekezet magának, hogy legyen az az Istennek háza, legyen az ő dicsőségének sátorá!

A lefolyt századok némán is sokat beszélő tanúbizonyságára, rávetette szerszámát a modern kor, s áll már a megújított templom sugár tornyával, s hogy nagyobb legyen az új háznak dicsősége, mint volt a régié, várja e nép, e gyülekezet főpásztorát, az előtte ismeretlent, várja, hogy képzeletének glóriával körülvevett alakja nyissa meg imádságos szívét és száját, s ő vele adjon hálát a fáradozásért, a küzdésért s ő vele avassa fel házát az Istennek, s ő vele kérje, hogy szentelje fel azt az Úr magának!

Vaj' lesz-e e napnak fénye, sugára, melege, vajjon e fázós alakok átmelegesznek-e?

Már nőttön nő a sokaság, kocsik robogása, szekererek zörgése sűrűen felhangzik, már lovas bandérium áll díszes felvonulásban ... egy éles fütty... tompa dübörgés — itt a vonat — s száz ajak kiáltja: éljen apüspök úr és egy egész szép sereg szíve azt dobogja: „Áldott aki jött az Úrnak nevében!”

És annak a vonatok robogása mintha eloszlatta volna a borongást, felmelegítette volna a tájat: édes melegség járta át a szíveket és a szívekből kiült az arcokra amint megpillantottuk a mi várva-várt főpásztorunkat, Főtiszteletű dr. Baltazár Dezsőt!

Képegy főszolgabíró a járás nevében szíves meleg szeretettel köszöntötte, s miután arra válaszolt szeretett püspökünk úgy, hogy azonnal éreztük, hogy ennek a napnak lesz, van sugára, fénye, melege, elindult hosszú sorban a díszes vendégsereg, a sugár torony felé.

De mielőtt megközelíthettük volna, egy kedves feltartóztatásban részesült főpásztorunk. A község végén díszes diadalkapu hirdette: „Istenhozott”, s a község előljárásága nevében Kiss Májer jegyző egyszerű, de meleg szavakban üdvözölte „a pástort nyájának közepette”.

Alig indulánk el, feltűnt már a templom, a gacsályiak büszkesége és dicsekedése, előtte művészies diadalkapu, rajta az ősz színes, alatta egy község szíves virágaival.

Az ifjú lelkész a boldogság, az öröm, a lelkesedés igéivel üdvözölte főtiszteletű urunkat, majd bájos ifjú leány Maróthy Margitka szívből jövő édes hangok kíséretében egy izléses fehér virágcsokrot nyújtott át. Főpásztorunk mindenik üdvözlésre atyai szeretettel, szívet élesztő, lelket vidámitó hangokon válaszolt, s aztán Madarassy főgondnok vendégszerető házához vonult a díszes sereg reggelire. Az áldás szállott minden ajakról, a virág hullott mindenik kézből... és azok... azok a fázós alakok mind átmelegedtek.

Majd a lelkészakra érkezett főtiszteletű püspök úr, ahol egy néma kép, a megboldogult Bartha Mór bátyánké, ki e templom építést megkezdette, cserkoszorúval körülkérte „Isten hozott” felírással

állott a főhelyen. Kalapot emeltünk e néma képnek s békét kívántunk nyugvó poraira.

Nem sokára megkondultak a harangok s szent meghihletődéssel, a püspök úr vezetésével átléptük az egyszerű, de izléses templom küszöbét.

Felzendült az ének buzgóságteljesen, nagy háladással és békességen lefolyt a szent aktus következő programmal. Felszentelő imát mondott dr. Baltazár Dezső, egyházi beszédet dr. Kovács István, keresztelt Sáfár Imre; úrasztala felett agendázott Kovács Lajos, s dr. Kovács István és Tóth Sándor segédkezésével kiszolgáltatta a szent vacsorát; záróimát és áldást mondott Kiss Bertalan.

Minden megjegyzés nélkül adám e programot, de bármikor rakták le e műemlék számba menő templom első követ, szebb, tartalmasabb ünnepségek nem volt tanúja még; buzgóság teljesebben nem szállt a könyörgés. Lelkünk, s szívünk felemelkedett az Istenhez s az Úr az ő dicsőségének székéből leszállott mi közénk, leszállott mi reánk mint szeretet lelke!

Istenitisztelet végeztével küldöttségeket (számszerint 8-at) fogadott a főtiszteletű püspök úr a lelkészlapon s bámulatos elevenséggel, fáradni nem tudó frissességgel, a legnagyobb szeretettel válaszolt az egymást érő küldöttségeknek, amelyek rajongásig szerető szívöknek elismerését, hódolatát rakták le előtte. Ezután nagyok és kicsinyek, nők és férfiak a fehér asztalok körül telepedtünk le. Ételben, italban, víg muzsika-szóban nem volt hiány, de nem volt hiány dikiókban sem. A legtöbben a főtiszteletű püspök urat éltették, de jutott abból a nőknek, a betegsége miatt távol levő esperesnek, főgondnoknak, Hajdú Zsiga püspöki titkár bátyánknek, a helyi lelkésznek és gondnoknak s az egész egyházközségnek, záradékol a helyi ifjú lelkész ajkáról az egész vendég seregnek.

Nem mulaszthatom el kiemelni ama dikiót (nem a magamét), melyet a presbiterium egyik egyszerű tagja, egyszerű szavakkal, a gacsályi kertek két legszebb almájának átadásával mondott a főtiszteletű püspök úrra.

Az idő gyorsan telt s csakhamar búcsúzásra került a sor a főgondnok úr fehér asztala mellől. Bizony nehéz volt... kétszer is visszatartottuk, visszahívtuk főpásztorunkat, de végre is a kötelességek hosszú láncolatára hivatkozva, eltávozott körünkől... árvákká lettünk... de nagy örökséget kaptunk.

Óh annak a napnak sok volt a sugára, a fénye, a melege... azok a fázós emberek mind felmelegedtek s ezt a melegséget sokáig... örökre meg fogjuk emlegetni.

* * *

És most utóiratot csatolok e referádához.

Sugára, melege, fénye maradandó egy olyan ünnepségnek, mint a gacsályi templomszentelés.

De a fénynek... árnya is van.

Árnya már az, hogy vajjon a nagy dolgokra hivatott főpásztort, kit az Úr jókedvéből adott minékünk, nem terheljük-e túl kívánságainkkal, vajjon a sok fárasztó munka és aggodalmas gond nem törik-e meg testének és lelkének elevenségét! Uram erősítsd őt... Uram, irgalmazz nekünk!

De van egy másik árnya. Varga Jenő kollegám azt kérdi e lap legközelebbi számában: „Az elfoglaltságnak minő mértéke lehet az, amely legjobb akarata ellenére távol tartja Püspökünket ily kiváló alkalmaktól is!?” Én is ezt kérdem átfordítva a szatmári egyházmegye lelkészi karára!

A múlt hónapban Haláboron, távol a vasút állomástól 25 lelkész jelent meg a beregi 71 lelkész közül, mi vagyunk 73-an s 15-en sem tudánk elérkezni, amott mindenki palástosan volt, itt fájdalom, némelyek otthon felejtették... vagy talán az idő viszontagságaitól féltették, avagy talán szégyenlették! Ha nagy volt a fény... bizony egy kis árnyékoecska is volt! De hogy senki az én ifjúságomat meg ne utálja, bírálatot nem mondok, tanácsot nem adok, csak az élet könyvéből ennyit jegyzek le: „Ha a só megízeltlenül?... vagy „ha a trombita bizonytalan zengést teszen?... óh bizony: „Ideje minékünk immáron felserkennünk az álomból“.

Túristvádi, 1912 szeptember 10.

Tóth Sándor,
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Értesítés. Lapunk felelős szerkesztője hazaérkezvén, a lap szerkesztésének gondozását átvette. Midőn ezt t. olvasóközönségünkkel s a lap t. munkatársaival tisztelettel tudatom, egyidejűleg jelentem, hogy helyettes szerkesztői megbízatásom, a jövő számtól kezdve, lejárt, annál fogva a kéziratokat ezentúl dr. Ferenczy Gyula felelős szerkesztő címére méltóztassanak küldeni. *Rózsa Sándor.*

40%-os hozzájárulás. Az egyházkerületi pénztári hivatal tudatni óhajtja az egyházmegyei nagytiszteletű pénzkezelő urakkal, hogy az 5-ik és így az utolsó részletet a 40%-os belépési járulékból csak október hóban tudja szétküldeni. Ez fennakadást sehol sem okozhat, mert a segély egyénenként abban az összegben lesz kiszolgáltatva, amelyben a múlt évben. Változás csak annyiban állhat elő, amennyiben az

(1911. évben) elhalt lelkészek után segély nem jár, mert már praecedensre hivatkozhatunk, hogy a lelkész halálózása után következő évre esedékes (már 5 évvel ezelőtt kivetett) belépési járulék-részletet a konvent a követelésből törölte. Ha talán valahol az ellenkezőre volna eset: célszerű lesz az özvegynek a törlést kérelmezni, különben az özvegyi segélyt fenyegetheti a levonás veszélye. November 1-seje lévén a befizetés végső határideje: akkorára a segélyek kézhez jutnak. A még beszédendő járulék-részlet összege felől a múlt évi nyomokon könnyű lesz a feleket értesíteni.

Claparéde Sándorné halála. Rendkívül súlyos csapás érte a magyar református egyház kiváló külföldi pártfogóját és ismertetőjét, a Genfben lakó Claparéde Sándort, akit néhány év óta hazánkban a legnagyobb tisztelet és szeretet környez. Elvesztette hűséges és szerető hitvestársát, aki, magyar származású nő lévén, férjében nemcsak fölélesztette, hanem folytonosan táplálta hazánk, református egyházunk és annak intézményei iránt szívének nemes vonzalmát. A minden női erénnyel ékeskedő asszonytól még nyelvünket is megtanulta az emelkedett gondolkodású és nagyszellemű férj, hogy annál hathatósabb szószólója legyen a külföldön hazánk és magyar református egyházunk érdekeinek. A derék úriasszony halála tehát mindenképpen nagy szomorúságot jelent reánk nézve. Az ő oldala mellett a nagyműveltségű, tekintélyes és tudós Claparéde Sándor a leglelkesebb magyar-baráttá vált. Több könyvben és füzetben ismertette már a legteljesebb alapossággal és jóakarattal úgy hazai, mint magyar református egyházi viszonyainkat s ezzel nekünk páratlan szolgálásokat tett. Ő vitte ki, hogy a genfi egyetemen 1909 óta négy magyar református theológus részesítessék évről-évre ingyenes tanításban. Ezeknek az ifjaknak ő nagylelkű Mentora, sőt valóságos atyja. A segélyező-bizottságnak ő a lelke. Többször fölkereste hazánkat s tanulmányozta a politikai és egyházi életet. Jelen volt a múlt évben is itt a presbiteri világszövetség gyűlésén. Azokat, akik Genfben közülünk tanulmányozás céljából megfordultak, mindenkor lekötelező készséggel támogatta. Érdemeiért, mint tudjuk, a Magyar Tudományos Akadémia kültagjává, a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság és a Kálvin Szövetség pedig tiszteletbeli tagjává választotta meg. S ezt a kítűnő férfiút íme most, itt Magyarországon látogatta meg a Gondviselés, a maga kitudhatatlan végzéséből, a legsúlyosabb csapással. A Tátrába jött nyaralni július hóban gyöngéledő feleségével, aki ott rosszul lett. Baja folyvást súlyosbodott. A megrettent férj a budapesti ligeti szanatóriumba vitette, de megmenteni többé nem lehetett. E hó 6-án a messze szakadt úriasszony itt,

a hazai földön kilehelte nemes lelkét. Temetése e hó 8-án óriási részvét mellett történt Budapesten. Megható imádságot mondott felette *dr. Antal Gábor* püspök. Jelen voltak a temetésen *dr. Baksay Sándor* püspök, *Darányi Ignác* főgondnok, *dr. Balogh Ferenc*, Budapestről sok notabilitás, lelkészek, tanárok rendkívül nagy számmal. De milliók vesznek részt a lesújtott férjjel az elhunyt úrnő utáni őszinte bánatban Magyarországon és a külföldön széles körben. Kérjük a Mindenhatót, adja a maga erejét és vigasztalását a gyászoló férjnek! A család a következő gyászjelentést adta ki: „Legyen meg a Te akaratod“, „Que Ta volonté soit faite“. Claparéde Sándor, a magyar tudományos akadémia kültágya úgy a maga, mint az alólírottak nevében is fájdalommal meglőrt szívvel jelenti, hogy drága jó felesége Claparéde Sándorné, született Papp Ilka, folyó évi szeptember hónap 6. napján, 56 éves korában, három heti fájdalmas betegség után Budapesten elhunyt. A drága halott földi maradványai folyó évi szeptember hó 8-án délután 3 órakor Budapesten, a farkasréti temető halottsházában a református egyház szertartása szerint fognak megáldatni és ugyanabban a temetőben örök nyugalomra tételni. Budapest, 1912. évi szeptember hó 6-án. Szeretetünk kíséri sirjába! Béke lengjen porai felett! Papp Ferenc, mint testvére, Papp Ferencné, mint sógornője. Papp Sándor és Ilonka, mint unokatestvérei és keresztgyermekai. Madame Cecilia de Morsier Monsieur et Madame René Claparéde Monsieur et Madame Auguste de Monsieur le prof. et Madame Eduard Claparéde. Ses beaux-frères et belles-soeurs et leurs enfants.

Pumpolás az iskolákban. Egyik vidéki laptársunk a jótékonyág gyakorlásának divatos faja ellen erőteljes szavakban kél ki. A dolog lényege az, hogy népiskolákban s középiskolákban a tanító és tanár urak különböző jótékonycélra adakozásra hívják és buzdítják növendékeiket. Ezt az eljárást keményen elítéli. Igazságot adunk t. laptársunknak. Ha a tanuló növendéknek külön kereseti forrása volna, melynek jövedelméből jótékonycélra juthatna valami: még értenők mi is a dolgot. De mivel erről szó sem lehet: az efféle buzdítás nem egyéb, mint pumpolás közvetítése a szülőkkel szemben. A növendék érdemet akarván szerezni oktatója előtt (már pedig ilyen saját töredelme nélküli érdemszerzés után, még a leghanyagabb studentek is utána vetik magokat), addig rimánkodik odahaza, míg a szülék nem térhetnek ki az aprópénz-tárca megnyitása előtt, holott már ugyanazon célra, ha telt, meghozták az áldozatot. Jól mondja t. laptársunk, hogy a tandíj országosan el van törölve, annál fogva megítélés alá esik, aki ilyen közvetett tandíjféle járulékkal terheli a szülőket. A tanítók és tanárok név-

és születésnap ajándékai ellen igen helyesen, immár magok az értesítők is tiltakoznak (l. a debreceni református felsőbb leányiskola 1911—12. évi értesítőjé) s az ilyen célú gyűjtések rendezését, meglepetések inscenizozását paedagógiai szempontból nemcsak helytelenítik, hanem kategorice meg is tiltják. Ezen a vonalon haladva, ideje, hogy a jótékonyági kedves zsarolásoknak is vége legyen. Az adakozást, a takarékosság által arra való képesség megszerzését tanulja el a növendék odahaza a szülői háznál. De ne adjunk alkalmat a növendékeknek arra, hogy oktatóikkal szemben fennálló függési viszonyuk ilyen gyöngéd zsarolásra legyen kihasználva.

A református tanárok állami fizetésekiegészítésének helyesbítése. Az Országos Református Tanáregyesület, zilahi közgyűlésének határozatából, a statusrendezés körül tapasztalt hibák javítása végett fölterjesztéssel élt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. A tanáregyesület fölterjesztésére a miniszteriumból a következő leirat érkezett: „89,820. szám. Az Országos Református Tanáregyesület Elnökségének Debrecen. Az elnökség folyó 1912. évi június hó 28-án kelt beadványára intézkedtem az iránt, hogy a fizetésekiegészítési megállapodásokhoz szükséges, úgynevezett harmadolás azon az alapon hajtassék végre, hogy az igazgató-tanárok ne kétszer, hanem csak egyszer vétessenék a támogatásba. Erről az elnökséget azzal a hozzáadással értesitem, hogy ezen rendelkezésem hatályát folyó 1912. év első felére is kiterjesztettem. Budapest, 1912. évi augusztus hó 28. A miniszter helyett: *dr. Balogh Jenő* államtitkár“. — E tény által a legteljesebb elismerésre és köszönetre tette magát újólág érdemessé a vallás- és közoktatásügyi miniszterium vezetősége s első renden a rendeletet kiadó államtitkár és a középiskolai ügyosztály élén álló *dr. Boncz Ödön* miniszteri tanácsos. E rendelet folytán a középiskolai református tanári statusnak adott állami fizetési pótlék évenként összesen 12,700 koronával gyarapszik — a mi számításunk szerint. Debrecen, 1912. évi szeptember hó 8. *S. Szabó József*.

A pénzügyi feszültsége. A pénz megdrágulása egyházkerületünk s kollégiumunk pénzügyi vonalait is érinti, amennyiben a hitelt kereső közönség szükséglete a pénzügyintézeteknél kielégítést nem találván, a kölcsönkérvények sokszorososan hatványozott mennyiségben kerülnek a kollégiumi gazdasági tanács asztalára. Ha csak a normális viszonyok kölcsönös szükségletéről lenne szó: nálunk sem lenne fennakadás, bár okkal-móddal még eddig tűrhető mederben haladhatott a kölcsönök folyósítása. A kezelők törekvése az, hogy első sorban az egyházak kölcsönös szükségletét elégítsék ki. Kívánatos azonban, hogy a folyamodni szándékozó egyházak egyelőre nagyobb

(legalább is az 5000 koronán felül álló) kölcsönigényeiket a helyzet javulásáig redukálják. A pénzintézetek ugyanesak kihasználják a közönség szorultságát a kamatláb emelésére s folyósítási jutalék felszámítására. Kollégiumunknál a kamatláb még eddig a régi 6% ; melynek magasabbra emeléséről nem esett még szó. A hitelt kereső közönségnek jó lenne ezt megjegyezni, hogy ne csak akkor menekülne a kollégiumhoz, amidőn másutt kétannyiért nyeri a kölcsönt, vagy még annyiért se, hanem a kedvezőbb pénzügyi viszonyok idején is ; mert a dolgok menete rendszeresen az, hogy a hét bő esztendő után a szűk esztendők is el szoktak következni. Hogy mi okozta a nehéz helyzetet : nem igen tartozik ide. Végtére a tudós fináncok sínesenek tisztában a kérdéssel. Annyi azonban világosnak látszik, hogy sok körülmény játszott össze a feszült állapot bekövetkezésére, pl. a háborús híreken kívül a külföldi pénz kivonása, a tőkének vállalatokba való nagymérvű befektetése, a kis intézetektől a nagyobb intézetek részéről megindult hitelmegszorítás, sőt megvonás; kétes alapra fektetett s túlhajtott spekulációk, melyeket móresre kellett tanítani s az ezeknek nyomán felburjánzó kapzsiság a tőke részéről, mely nem tartózkodik kizsákmányolni a közönség szorultságát, csak hogy a részvényesek osztaléka annál horribilisebb legyen s a részvények piaci ára pedig felfelé rohanjon.

A debreceni református főgimnáziumban az el-távozott Falábú Dezső helyettes-tanár helyén a matematika tanítására Gáspár Mihály okleveles tanárjelöltet alkalmazták. Dr. Szeremley Béla egy évre egészsége helyreálltáig szabadságoltatván, állásán helyettes-tanárságra pályázat hirdettetett. A főgimnázium egyes osztályába szokatlanul sokan jelentkeztek felvételre ; az első osztály parallel csoportjába 72—72 tanuló vétette fel magát.

Az ORLE. őszi közgyűlése. Az ORLE. folyó évi október elsején tartandó VI-ik országos kongresszus tárgyai : 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Számadás. 4. Kálvineum. 5. Néplap. 6. Fizetésrendezés. 7. Kálvinista Bank. 8. Magyar Naptár ügye. D. u. nők kongresszusa. Előadók : Varga Gyuláné (A papné szerepe a belmisszió terén) és Mislav Sándor törvénytudós bíró. — II. A folyó évi október hó 2-án, 3-án, 4-én és 5-én tartandó „Belmissziói kurzus” tárgysorozata : a) Naponként 1 órán bibliai előadások a következő témákról : 1. Isten és a bűn ; 2. Jézus személyisége és a váltság. 3. A Szentlélek munkája ; 4. A belső ember és annak növekedése. Előadó dr. Szabó Aladár. b) Tisztán gyakorlati kérdések tárgyalása a belmisszió köréből, a következő sorrendben : 1. A vasárnapi bibliaiskola és a mi vallásoktatásunk. Előadó Takaró Géza budapesti református lelkész. 2. A magyar ifjúság és az

ifjúsági keresztyén egyletek. Előadó Bilkei Pap István budapesti református-theológiai akad. igazgató. 3. Bibliolvasó-körök és élőkeresztyén szövetségek. Előadó Vargha Gyuláné, a Bethánia-egylet alelnöke. 4. Az egyháztagok látogatása. Dr. Kovács István. 5. Bibliaterjesztés és ker. iratterjesztés. Előadó Uray Sándor, debreceni református lelkész. 6. A mértékletesség ügye. Előadó Makay Lajos losonci református lelkész. 7. A diakonissza-ügy. Előadó Biberauer Rikárd, a budapesti református Bethesda-kórház lelkésze. 8. Élettani vonatkozások anyagi, szellemi és erkölcsi világunkban, főként lelkészi működésünkre tekintettel. Előadó Andrassy Kálmán buji református lelkész.

Meghívó. Az apaggi református egyház teljesen megújított, átalakított és újonnan berendezett templomának felszentelésére két nagy iskolája, lelkészi és tanítói lakása felépítésének, általában az egyház megújulásának örömeire 1912. évi szeptember hó 22-én *templomszentelést és örömmünnepelet* tart. Megújított templomunkat főtiszteletű és méltóságos dr. Baltazár Dezső püspök úr fogja felszentelni. — A templomszentelési örömmünnepeletre, a d. u. orgonahangversenyre s ezt követőleg az esteli jótékony-célú táncmulatságra kívül címzett urat és b. családját tisztelettel meghívja az *apaggi református egyház presbiteriuma*.

Halálozás. Részvétel értesültünk az alábbi gyászjelentés útján a következő halálesetről : Kovács Lajos református lelkész mint a megboldogult férje. Lévay Lajos és neje szül. H. Kiss Ilona mint szülői. Lévay Margit mint testvére, özv. Kovács Györgyné szül. Nagy Erzsébet mint anyós a maguk, valamint az összes rokonság nevében is fájdalomtelt szívvel jelentik, hogy felejtethetlen jó neje, illetőleg leányuk, testvér, menyé és rokonuk *Kovács Lajosné született Lévay Ilonka* folyó évi szeptember hó 5-én este 1/2 10 órakor, életének 27-ik, boldog házasságának 1-ső évében rövid szenvedés után az Úrban esendesen elhunyt. Kedves halottunk hült tetemét Budapestről Bicskére szállítatjuk és a gyászaházból folyó hó 8-án délután 3 órakor, a református egyház szertartása szerint megáldva, nyugvó helyére kísérjük. Budapest, 1912 szeptember hó 6. — Nyugodjék békében a boldog feltámadás reménye alatt ! — A boldogult néhai püspökünk, Kiss Áron, unokája volt s korábban a debreceni társaskörökben is kedves jelenség. Benne Lévay Lajos lelkésztársunk, jeles egyházi író, kedves leányát siratja.

Szerkesztőváltás. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 36-ik számából olvassuk, hogy Hamar István felelős-szerkesztő és laptulajdonos visszavonul és a folyó negyedév elteltével átadja a Lapot a Kálvin-Szövetségnek. Ugy látszik, hogy tudós kollegánk

belefáradt a háládatlan küzdelembé. Hiszen a szellemi kincsek odanyújtása mellett anyagi áldozatokkal jár ma az egyházi lapok kiadása és szerkesztése. S ebből a visszalépő szerkesztőnek is bőséges részese-dése lehetett, legalább erre enged következtetést a hátralék-lapdíjak sürgetésére vonatkozó kijelentése. Az ilyenfajta gondokból nekünk is kijut. A nyomdai költségek, a munkabér általános emelkedése miatt, megkétszereződtek, az előfizetési díjak pedig ma is évtizedesek. Őszintén sajnájuk a Hamar István távozását, ki lapját kitarlóan magas nivón tudta tartani. Hogy ki lesz a felelős-szerkesztő névszerint is: arról nics híradás.

Hódmezővásárhelyi hírek. A presbiterium a budapesti belmissziói tanfolyamon résztvevő lelkeszei részére tíz korona napidíjat szavazott meg. *Fehértóparton* 2700 korona évi fizetéssel segédlelkészi állást szervez és megfelelő lakást építtetett. Az újvárosi kántor részére 12,373 kor. költséggel új lakást emeltet. A parochiális körökre való felosztásra vonatkozó javaslattételre bizottságot küldött ki. Szóval Hódmezővásárhelyen nem nézik összetett kezekkel a világ folyását, hanem haladni, feilődni kívánnak a kálvinista egyházban.

Meghívó. Az okányi református egyház temploma külső renoválását befejezván, 1912 szeptember hó 15-én, vasárnap hálaadó istenitiszteletet tart. — Majd ezt követőleg ugyancsak a templomban főtisztelű és méltóságos dr. Baltazár Dezső püspök úr tiszteletére dísz presbyteri gyűlést, délben pedig a „Gazda-kör“ összes helyiségeiben ónagysága Rédl Pálné úrnő védnöksége mellett bankettet, este 8 órakor kezdődőleg ugyancsak a „Gazda-kör“-ben táncvigalmat rendez, melyre b. címet tisztelettel meghívja a rendezőség. — Az ünnepélyre szeptember 14-én Vésztő felől este 5 óra 33 perckor érkező püspököt nagytiszteletű Balog Ambrus esperes, nagyságos Bartos Adorján főszolgabíró és az okányiak nagy ünnepséggel fogadják. A délelőtti istenitisztelet, melyen főtisztelű dr. Baltazár Dezső püspök úr imádkozik, reggel egynegyed 10 órakor Koppányi Lajos szeghalmi református kántor énekvezérségével kezdődik. A bankettre kéretnek a résztvevők előre jelentkezni, vagy jegyet váltani. Egy teríték ára az ételek szerint 3, illetve 2 korona. Beléptidíj az esti táncvigalomra 1 korona személyenkint. Előre bejelentett vidéki vendégeket elszállásolunk. Felülfizetések az egyház templomépítési-alapja javára köszönettel fogadtatnak.

Reversális statisztika. A m. kir. központi statisztikai hivatal havi közleményei szerint a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (levonva a nyereség-vesztéseket) folyó évi április havában az evangélikus egyház vesztesége: 36, a református egyház vesztesége: 6; május havában az evangélikus

egyház vesztesége: 53, a református egyház vesztesége: 13; június havában az evangélikus egyház vesztesége: 31, a református egyház vesztesége: 5.

Homola István.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Szerkesztőhelyettes: URAY SÁNDOR

Helyettes szerkesztő: RÓZSA SÁNDOR.

Pályázat

A borsi református egyház presbiteriuma pályázatot hirdet III–VI. osztályú vegyes iskolájának tanítói állására.

Javadalma: 1. Kézpénz 20 korona. 2. 8 kat. hold 241 □-öl szántó föld haszonélvezete (adóját az egyház fizeti). 3. Szántásdíj 54 kor. 4. 7 köből kétszeres búza. 5. 1 öl tűzifa beszálítva. 6. Elegendő örletés. 7. Államtól a) fizetékiegészítés 159 korona; b) tandíjkárpótlás 345 korona.

Kötelessége: 1. A III–VI. osztályú vegyes iskola egyházkerületi tanterv szerint való vezetése. 2. Ismétlő iskolás leányok tanítása (amiért a községtől 40 korona tiszteletdíjat élvez). 3. A megválasztandó tanító a kántortanítói állás megüresedéséig a jelenlegi kántortanító helyett (aki nem orgonista) istenitiszteletek és temetések alkalmával az orgonista-kántori teendőket végezni köteles, melynek ellenében évi 100 korona tiszteletdíjban s az egyházkerület által megállapított temetési stóladíjban részesül.

Pályázati kérvények 1912. évi október hó 3-ig alulírott iskolaszéki elnökhöz küldendők.

Próbaéneklés és választás október 6-án fog megejtetni (jelentkezők útiköltséget az egyháztól nem igényelhetnek).

Az állás választás után azonnal elfoglalandó.

Bors (Bihar megye), 1912 szeptember 10.

Papp László,

ref. lelkesz, iskolaszék elnöke

1-3

Pályázat.

A sényői református kántortanítóságra pályázat hirdettetik. Fizetése díjlevélileg 1000 K, melyből 692 K fizetékiegészítési-, 60 K tandíjkárpótlási államsegély, 10 K stóla; ter-

mészeti lakás, kertilletménypótlék: 20 K. Ezenkívül kántori fizetés címen 240 K, a községtől ismétlősök tanításáért 100 K. Megfelelő korpótlék az államtól. Személyes megjelenés előnyös. Megválasztott tanév közben állását nem hagyhatja el. Az állás választás után azonnal elfoglalandó. Kérvények a lelkészi hivatalhoz küldendők szept. hó 22-ikéig. Sényő, u. p. Nyír-bogdány, Szabolcs megye.

Csatáry Zsigmond,
ref. lelkész.

Pályázat.

a szerepi református egyház vegyes-iskola tanítóságára.

Fizetés: Három szobás lakás, mellékhelyiségek és kertén kívül, az egyháztól 100 korona, államsegélyből 900 korona.

Kötelessége az I—II. vegyes osztálynak a tisztánúli református egyházkerületi tanterve szerint tanítása, valamint — akadályoztatás esetén — kántororganista helyettesítése.

Pályázati határidő folyó évi szeptember hó 28-ika.

Állás október hó 1-én elfoglalandó. — Posta, vasút helyben.

Szerep (Bihar m.), 1912 szeptember 11.

Nagy Márton,
ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A tunyogi református egyház pályázatot hirdet a II-ik tanítói állásra.

Javadalom 1050 korona havonként előre fizetve, természetbeni lakás nagy kerttel.

Kötelessége az I—II. vegyes osztályok tanítása az egyházkerületi tanterv szerinti, lelkészi, valamint kántori akadályoztatásuk esetén helyettesíteni.

Pályázati határidő 1912 szept. 28.

Az állás azonnal elfoglalandó. Kellőleg felszerelt kérvények alulírott lelkészi hivatalhoz küldendők.

Tunyog (Szatmár m.), 1912 szept. 6.

Leövey Miklós,
ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

5820—1912. sz. Pályázat.

a bukaresti református hitoktató-segédlelkészi állásra.

A bukaresti református hitoktató-segédlelkészi állásra pályázatot hirdetünk. A kinevezés ideiglenes s a kinevezett segédlelkészt a konventi elnökség állásáról bármikor visszahívhatja. Pályázhatnak oly segédlelkészek, kik legalább az első lelkészképesítő vizsgálatot letették.

Kötelessége a bukaresti hitoktató segédlelkésznek: a hit- és erkölcstan tanítása valamennyi bukaresti magyar iskolában a főhatóság által megállapítandó helyen és óraszámában, továbbá segédkezés a bukaresti lelkész mindenemű lelkészi teendőiben.

Javadalom: a) fizetés, ha mindkét lelkészi vizsgát letett egyén nevezetük ki, évi 2400 frank; ellenesetben évi 1800 frank; b) lakáspénz: évi 720 frank.

A pályázati kérvények f. évi szeptember hó 20-ig a konventi elnökségnél, Budapest, VII., Abonyi-u. 21. sz. a. adandók be s csatolandók hozzá: 1. a keresztlevel; 2. érettségi bizonyítvány; 3. lecke-könyv; 4. lelkészi vagy segédlelkészi oklevél; 5. szolgálati bizonyítvány.

Nyelvismeret és családi állapot a kérvényben felemlítendő. Az állást a kinevezés után 8 napra (valószínűleg október első napjaiban) el kell foglalni.

Budapest, 1912 szeptember 3.

A református egyetemes konvent elnöksége:

gróf Degenfeld József, **Antal Gábor,**
főgondnok, világi elnök. püspök, lelkész ielnök.

Pályázat

A *szőlősgyulai* református egyház pályázatot hirdet I—VI. osztályú vegyes népiskolájának *kántortanítói* állására.

Javadalmazás: 1. 460 kor. az egyház pénztárából havonként előre fizetve. 2. 7 hold kaszáló- és szántó-föld hasznélvezete. (Adóját javadalmas fizeti.) 3. 358 korona állami fizetékiegészítés. 4. 130 korona tandíjváltás. 5. 200 korona drágasági pótlék az egyháztól. 6. Temető és cinterem haszna felerészben.

Kötelessége: I—VI. osztályú vegyesiskola tanterv szerinti vezetése, ismétlősök tanítása (amiért a községtől 50 korona tiszteletdíjat élvez), kántori teendők végzése. Kanonikus órákor s lelkész akadályoztatása esetén szószéki szolgálat.

Pályázati kérvények 1912. év szeptember 25-ig alulírott iskolaszéki elnökhöz küldendők.

Az állás választás után azonnal elfoglalandó. Szőlősgyula, u. p. Feketeardó, 1912 július 8.

Balogh Miklós,
ref. lelkész.